

posnema in iz posnemanja nastane epide-
mija v šoli. Mnogo otrok dobi isto bolezen.
Umetno je, take učence izključiti iz šole.

15. Dogode se časi slučajji, ko treba
v šoli hitre pomoči. Sem štejemo: omedle-
vico, krč v želodcu ali čevih, padavico,
bruhanje krvi, krvavenje iz nosa in rane.
Omedlevica nastane vsled pretesne oble-
ke, zgube krvi, pri ljudeh slabotne postave,
v soparni šolski izbi i. t. d. Človek obledi
in pade brezvestno kot mrtev na tla, žile
ni čutiti in dihanje je skoro nehalo. Takšne
bolnike je treba položiti ravno, le glava naj
nekoliko visi, obleko jim razpeti, mrzlo
vodo jim škropiti na obraz in prsa ter
brisati s suhimi rutami. Ko se zopet za-
vedo, treba jim dati vode. Želodečen
ali črevesen krč je bolezen, ko se bol-
niku nenavadno močno skrčijo želodečne
in črevesne mišice in to vsled pokvarjene
hrane, slabe pijače, posebno slabega piva.
Bolniki se zvijajo in trpe grozne muke.
Pomaga se jim najhitreje z gorkoto in
gorkim čajem. Padavica ali padeča bo-
lezen (božjast) se kaže s tem, da pada
bolnik brezvesten na tla ter ga lomijo krči
nekaj časa po vsem životu. Takšne bolnike

treba puščati na miru in le varovati, da se
ne pobijejo ali ne padejo v kakšno vodo,
prepad i. t. d. Krvavenje iz nosa,
pluč ali iz želodca. Prvo se pozna kaj
lahko. Krvavečega človeka treba posesti
na klop, glavo mu nagniti nekoliko na-
prej in devati v zatilnik mrzle obkladke
in stiskati nosnice. Bluvanje krvi iz
pluč je važna bolezen, kakor tudi bluvanje
krvi iz želodca. V prvem slučajji trže se
med kašljem rdeča penasta krv v koscih,
v drugem pa z bluvanjem (iz želodca) črna
sesedena krv med jedili. Bolnike je spraviti
v posteljo, kjer bodi vzglavje prav visoko,
tako da so tudi prsa nekako pokonci; da-
jati jim je vsakih 5 minut po jedno žlico
slane vode. Slano vodo se naredi, da se
vzame 1 žlico kuhinjske soli in jo vrže v
kupico vode.

O ranah omenim le toliko, da se more
ustaviti kri in rabiti 2% karbolno kislino
za osnaženje.

S tem končam. Upam, da dobe p. i.
gospodje učitelji v mojih skromnih črticah
marsikak miglaj v slučajji, ko marsikdo
potrebuje dobrega sveta. Saj je naše zdravje
pač vsakemu največje bogastvo.

Prirodopisni pararelni običaji.

Izmed treh kraljestev prirode zavzema
najiminenitnejše mesto živalstvo. Živali
žive, čutijo in se prosto gibljejo. Rastline
sicer tudi žive, a ne čutijo in se prosto-
voljno ne gibljejo. Rudnine pa ne žive, ne
čutijo in tudi ne rasto, ampak se le vek-
šajo z nakupičenjem enakih delov po
vnanjem.

*Ako podajamo pri ljudsko-šolskem po-
uku najtežje karakteristike posameznih ži-
valij, vidijo se nam le čisto samo priproste
podobe, koje pa ne zadostujejo dandanes
pri pouku. Pouk moramo koncentrirati in
ta metoda nas že sili, da ne smemo biti
pri prirodopisnem pouku jednostranski.

Če premišljujemo v idejalih vzorne
obrazce, pridemo sosebno v mineralogiji
in botaniki, kakor pravi sam mojster A.

pl. Humboldt, do velikih težav, kakeršne
skoro niso izpeljive na nižji stopinji pouka.

Veliko lažje je pa metoda pri žival-
stvu, kadar hočemo karakterizirati posa-
mezne živali z ozirom na njih notranjo in
vnanjo vpodobljenje, na način življenja,
njih zmožnosti do marsikaterega dela, da
slednjič dobimo v resnici, če vse te last-
nosti pri posameznih živalih poudarjamo,
jednaka (vštrična) bitja. Dasiravno živijo
različnih vrst živali med saboj različno in
je njih vnanja podoba različna, najdemo
pri njih vender glavna vodila si tako po-
dobna (analogična), da se dozdeva vsako-
mur, kdor se bolj temeljito s tem bavi,
da je ta različenost ravno čudovita jedna-
kovrtstnost, koja ga bolj in bolj spodbuja
k samostojnemu preiskovanju.

Na podlagi teh opazek hočem poskusiti tudi pri nekaterih živalih pokazati take jednodnost (paralele) in jih tudi dokazati.

Mislino si najprvo n. pr. domačega petelina in govedo. Bistvena znamenja pri goveji živini so: sestavljeni želodec (vamp, omrežje, trebušek, siršček), kinč na čelu (roge), dve naprej moleči kopiti in zraven dve zadaj nekoliko višje stojči kopiti (Aftenhufen). Govedo je težka, neukretna, duševno nerazvita, jako koristna živina, koje si je izkoristil človek že v najstarejših časih. — Pri kuretnini vidimo nekaj podobnega: želodec je sestavljen (golžun ali pitaneč, žlezica in pravi želodec),¹⁾ kinč na glavi (roža), tri prste spredaj in jeden manjši, nazaj obrnjen prst. Kuretnine so tudi neukretni ptiči, duševno nič razviti, hodijo le po tleh in so človeku najbolj koristne ptice. V turu (Auerochs) in divjem petelinu opazimo s to jednodnostjo prave zastopnike prežvekovalcev in kuretnine.

Pri pticah roparicah vidimo vštričnost s čveteronožnimi zvermi na suhem in v vodi. Fizično orožje zveri je: velik zob (derač) v ozobji in zakrivljeni kremplji na prstih. Pri pticah roparicah vidimo za to: zakrivljen, grabežljiv kljun in grabežljive noge s kremplji. — Mačkam dobro služijo kremplji kot orožje za napad, zato so vedno ostri; da jih pa morejo bolj varovati, jih lahko skrijejo v roženo podvlako. Orel ima močne noge, pri kojih so kremplji zopet pravo orožje za napad, koje pa s tem varuje, da mu ni treba hoditi po tleh. — Karakteristično znamenje psov je podolgovati, ravni gobec, koji se nadomesti pri jastrebu z dolgim in na korenini ravnim kljunom. Kremplji pri psu so bolj topi in ploščati, istotako pri jastrebu, zato so ti kot orožje za napad brez posebnega pomena. — Vse te vštričnosti pri teh roparjih pa se dajo z ozirom na duševne zmožnosti še bolj utemeljiti.

¹⁾ Vormagen oder Kropf, Drüsenmagen und der eigentliche Magen.

Z ozirom na vnanjo v podobljenoost so nadalje podobne si živali: Žirafa in flamíngo, kojih jednakosti ni treba dalje dokazovati. Tudi prebivalci puščave: Velblod in noj (štrus) sta v podobljena, da je moči dokazati pri njih jednodnost. — Tako so vštrični tudi ribam slično vstvarjeni morski psi in patagonski pingvini, katerih skupno življenje je pomenljivo.

Z ozirom na duševno zmožnost imamo cele trope živalij, kojih jednodnost ali vštričnost hočem le pri nekaterih omeniti. Sem spada najprvo čudoviti paralelizem v duševnem življenji gozdnih živalij in ptic roparic. Mačke, kojih reprezentant je lev, „kralj vseh živalij“, so hlabre, vstrajne in veličastne. Isto tako tudi orli. V navadnem pogovoru se pogosto imenuje orel „kralj zrakov“ ter se primerja levu. Da, ljudstvo celo ne pozna lepšega simbola za okrasbo na zastavah, kot podobo leva ali orla. Kako mačka pazi na svoj plen, lazi dolgo in tiho okrog njega, slednjič ga z naskokom zagradi in odnese. Orel tudi kroži v zraku dolgo časa opazuje svoj plen na tleh, najedenkrat se zažene kot blisk na njega ter ga odnese v višino.

Z ozirom na milobo, potrpežljivost in krotkost sta si jako podobna ovca in golob. Že v navadnem govoru je ta ali oni zdaj simbol potrpežljivosti, zdaj nedolžnosti, čednosti in miru.

Kar se tiče inteligence in posebne prijaznosti proti ljudem, sta si slon in štokrlja podobna. Oba sta takorekoč filozofa med živalimi, prijatelja ljudij, sobno otrok, ki pa sovražita hinavščino in napačnost.

Čudovita jednodnost je med opico in papigo; ne imenujejo se zastonj papige pogosto „opice med pticami“. Če je nam znano, da opice človeška dela posnemajo, smemo to trditi tudi pri papigah, koje živé v pragozdih jako čudapolno in še celo poskušajo posnemati glasove drugih živalij.

V tem lahko papigi na stran postavimo našega škorca.

Imenitna z ozirom na zvičajnost in neizmerno nagnenost do tatvine sta lisica in sraka. Z ozirom na te slabe lastnosti sta si tudi ta dva pojedinca jednaka.

Iz življenja ptic pevk sta znani dve prikazni, kateri nas opravičujeta, da primerjamo lahko te ptice glodalcem. Te prikazni sta: Hitro značilno množenje pri obeh vrstah in potem selitev ptic pevk na jesen in zopetni prihod na pomlad, prikazen, koja se dá primerjati s zimskim spanjem glodalcev. Specijelno sta si pa z ozirom na vsestransko množitev in stanova-lišče in svoje komunistično mišljenje podobna miš in vrabec.

Znamenita, še zdaj ne dosti jasna prikazen v življenju mnogih živalij je veselje do potovanja. Severni lemingi (norveške miši) n. pr. potujejo vsacih 10—20 let po milijon skupaj naravnost proti severu. Nikdo ne vé namero teh trum; sploh pa se tudi

misli, da svoj namen nikdar ne dosežejo, ker že na težavnem potu poginejo. Jdnake prikazni so tudi popotovanja severoameriških golobov-selcev, potovalni tropi kobilic, katere se zbirajo v azijskih pustinjah, potujejo potem navadno proti severozahodni strani in tam, kjer se spustijo na tla, spremenijo najedenkrat vse v žalostno puščavo.

Take vstričnosti (paralele) so torej v živalstvu in te vporabljeni na nižji stopinji prirodopisnega pouka bodi s tem kolikor mogoče priporočeno. Če prav pri tej metodi nobene druge koristi nimamo, kot to, da prisilimo otroka s tem do ponavljanja značilnostij in životopisov glavnih tipov, na koje se naslanjajo potem še druga bitja, pridobili smo že vendar mnogo iz prirodopisnega pouka v ljudski šoli in svesti si moramo biti, da bomo nagnili s tem otroke k samostalnemu preiskovanju, premišljenemu in zavednemu opazovanju prirode.

Jožef Petkovšek.

Književnost.

Odobrena knjiga. Orožen Fr., Zemljepis za meščanske šole, I. stopnja, s 13 podobami. V Ljubljani 1891. Zaloga R. Miličeve tiskarne. Cena vezanih knjigi 40 kr.

Ta knjiga je kot šolska knjiga na meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom odobrena. (Razpis našnega ministerstva z dne 20. prosinca 1893 št. 693.)

Wolfov slovensko-nemški slovar, uredil M.

Pleteršnik. Tega slovarja je izšel II. sešitek, ki obseza besede od „cesanica“ do „dosločiče“.

Kmetovalec. Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“. Uradno glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodine Kranjske. Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik. Gospode učitelje opozarjamo na ta list in na prilogo k današnji številki „Uč. Tov.“

Društveni vestnik.

Iz našega društva. Naši društveni večeri prav lepo napredujejo. To je pokazal tretji večer dne 1. svečana t. l. V klubovi sobi pri „Slonu“ zbralo se je bilo blizu 40 društvenikov, katere je s svojo navzočnostjo počastil tudi gosp. dež. šol. nadzornik J. Šuman.

Predsednik g. Andrej Žumer pozdravi zbrane, ter se potem spominja umrlega častnega uda in zvestega 30 letnega sotrudnika g. prof. Jos. Marna.

Prvi je nadaljeval g. J. Dimnik svojo zanimivo razpravo „o metodi pri čitanju“.

G. nadučitelj Fr. Ks. Trošt pa nam je prav humoristično narisal „Izance t. 1848.“, za kar se mu

je izrekla zaslužena pohvala.

Na to so poročali o inenitnejših šolskih časnikih novicah in sicer: g. prof. Levca o srbskih, g. M. Josin o slov. in nemških, gđc. Praprotnik pa o českich. Vsi so žell občno zahvalo.

Predlog g. prof. Levca, da naj ima „Tovariš“ stalno rubriko za naslove vseh pedagogičnih spisov različnih časopisov, katerim je namen napredek šolstva pospeševati ali pa ovirati, se s splošnim odobravanjem vsprejme.

Gg. pevci so s svojim izbornim petjem pripomogli, da je bil večer res popolen.

O današnjem četrtem večeru poročamo prihodnjic.